

FILMSTUDIEARK

En liten gruppe fra konsentrasjonsleirene i Nord-Korea har på mirakuløst vis klart å flykte til friheten i den demokratiske og rike naboen i sør. I den norske filmen Yodok inspireres seks tidligere fanger og en fangevokter til å produsere en ekstraordinær og kontroversiell musikal om sine opplevelser i Nord-Korea. De syv risikerer både sitt eget liv og livet til familien og vennene i nord for å redde de som i dag sitter innesperret og de millioner som lever i frykt for en dag å bli sendt til dødsleirene.

Studiearket er tredelt:

1. Reaksjoner etter filmen
2. Fagspesifikke gruppeoppgaver
3. Bruk ytringsfriheten!

Yodok

**Etter andre verdenskrig sa verden: Aldri igjen! Aldri igjen skal det være konsentrasjonsleire i verden.
Men: Akkurat nå sitter over 300.000 barn, kvinner og menn innelåst i konsentrasjonsleire i Nord-Korea.**

I filmen Yodok får vi møte en liten gruppe nordkoreanske avhoppere som har klart å flykte til friheten i den demokratiske og rike naboen i sør. Men mange i Sør-Korea ønsker ikke å vite sannheten om hvordan deres landsmenn i nord har det. Samtidig er det en kjent sak at det finnes nordkoreanske spioner i sør, så flyktingene blir ofte sett på som farlige borgere og potensielle agenter.

Filmene Yodok viser hvordan seks tidligere fanger og en tidligere fangevokter har latt seg inspirere til å produsere et kontroversielt teaterstykke, en musikal, om sine opplevelser i Nord-Korea. De syv risikerer både sitt eget liv og livet til familie og venner som er igjen i Nord-Korea for å redde de som sitter innesperret og de mange som lever i frykt for en dag å bli sendt til dødsleirene.

Til tross for drapstrusler og hindringer som blir lagt i nordkoreanernes vei blir musikalen en fantastisk suksess. Teaterstykket løfter de stemmeløse nordkoreanernes historier fram, og filmen Yodok bærer dem videre ut i verden. Slik avsløres Nord-Koreas mørkeste hemmeligheter: I Nord-Korea finnes det mellom 12 og 18 hemmelige konsentrasjonsleire uten at noen i verden gjør noe for å stoppe dem.

Filmene Yodok viser hvordan Nord-Korea er blitt et samfunn basert på frykt og overvåking. Alminnelige mennesker i Nord-Korea er redd for sine egne tanker. Hvem som helst kan risikere å bli tatt i å gjøre en feil, bli angitt eller falle i unåde og få strenge straffer uten at de vet hva de har gjort galt. I Nord-Korea mener ledelsen at

en tredjedel av landets innbyggere egentlig er skjulte samfunnsfiender. Når regimet mener å ha avslørt en slik fiende regnes venner og familie som medskyldige og alle risikerer å havne i konsentrasjonsleir på livstid. Den omfattende kontrollen som utøves fra ledelsen og nedover i samfunnslagene medfører at folk blir redde for sine egne tanker, redde for å sette seg selv og sin familie i fare.

Historiene i Yodok setter seerens virkelighet og rettferdighetssans i perspektiv. Filmen illustrerer en ekstrem motsats til vårt demokrati og gir seerne en mulighet til å reflektere over grunnverdiene vi har i vårt samfunn og hvorfor de er verdt å sloss for. Filmens sterke budskap rører seerne, og inspirerer til ettertanke og handling.

Menneskene

Filmens syv hovedpersoner bor i Seoul i Sør-Korea.

Jung Sung San – teaterregissør, flyktet 1994

Jung forteller den grusomme historien om skjebnen til sin ungdomskjæreste, som ble sendt til Yodok fordi faren hennes ble anklaget for spionasje. Hun døde der. Foreldrene hans ble drept fordi han flyktet. Musi-kalen blir et viktig prosjekt for ham, og han håper den vil bidra til at flest mulig får vite om grusomhetene i Nord-Korea. Han får drapstrusler etter at han begynner arbeidet med teateroppsetningen.

Kim Young Soon – danselærer, åtte års fangenskap i Yodok, flyktet 2003

Kim kom seg ut av Nord-Korea i 2005 etter et langt opphold i Yodok. Hele familien på syv personer ble sendt til Yodok på grunn av hennes "forbrytelse". Hun forteller inngående både om hvordan familien havnet i Yodok, og hvordan de ble behandlet der – sønnen og foreldrene døde. Hun tror de alle havnet der fordi hun kjente konen til Kim Jong Il, Nord-Koreas diktator. "Det er mulig jeg sa for mye om henne, og hennes ekte-skap. Men enhver omtale av Kim Jong IIs familie er en forbrytelse."

Ahn Myong Chol – fangevokter i Yodok og andre leire fra 1987–1994

Ahn rømte fra Nord-Korea da faren hans ble tatt for å ha ytret seg kritisk til regimets politikk: "Min far var partisekretær og jobbet med matrasjonering. En gang han drakk litt for mye på en fest, sa han at mangelen på ris skyldtes dårlig styring fra myndighetene, ikke at folk jobbet for lite. Min far ble så fortvilet over sin forsnakkelse at han tok gift og døde. [...] Min mor og min bror ble sendt til en leir. De prøvde å få tak i meg også. Jeg flyktet fra Nord-Korea, og ble etterlyst i Kina og Nord-Korea. Mange andre ble arrestert på grunn av meg." An forteller inngående om hvordan voktere oppfatter de innsatte, og hvilke overgrep som blir begått.

Lee Young Kuk – livvakt for Kim Jong Il 1978–88, fange i Yodok 1994–1999

Lee rømte fra Nord-Korea til Kina, og ble sendt tilbake til tortur og fangenskap i hjemlandet. Han møter filmteamet bare en gang, og forteller om arbeidet som livvakt og sine erfaringer fra fangenskapet. Like

etterpå får han beskjed om at hele hans familie er sendt til en konsentrasjonsleir, trolig fordi han har flyktet. Etter at han har mottatt denne meldingen orker han ikke å snakke med noen.

Kim Tae Jin – fange i Yodok 1987-1992, til Sør-Korea 1992

Kim arbeidet i en fabrikk som produserte lærprodukter, flyktet til Kina i 1986 ble sendt tilbake til Nord-Korea i 1987, og havnet etter hvert i Yodok. Han forteller inngående om leirlivet. Når han står ved grensen mellom Nord og Sør, sier han: "Jeg har bare lyst til å løpe vekk herfra så fort jeg kan, for det gjør så vondt. Jeg vet ikke om noen kan se på et sted så fullt av ondskap uten å føle sorg."

Kim Hyok – fange i leir 12, 1999–2000, flyktet 2001

Kims far døde av sult. Foreldreløs som 12-åring, ble han sendt på barnehjem. Senere smuglet han ris fra Kina, ble tatt og sendt i fangeleir. Av 23 som ble straffet samtidig var det bare 2 som overlevde. Han forteller inngående både om sinnstilstanden hos mennesker som sulter, og kontrasten mellom hvordan Sør-Korea fremstilles i Nord, og sitt eget møte med virkeligheten i Sør.

Lee Min Bok – tidligere vitenskapsmann, nå misjonær

Lee hjelper avhoppere å flykte, og prøver å bidra til å styrte regimet i Nord-Korea. Han sender brosjyrer med informasjon inn i Nord-Korea med luftballonger, slik at nordkoreanere kan få tilgang til andre oppfatninger om sitt eget land og verden utenfor enn de som kommer til uttrykk i den statlige propagandaen. "Sannheten er at hele landet er en konsentrasjonsleir" sier Lee.

Del 1: Reaksjoner etter filmen

Spørsmål til samtale i klasserommet:

- Har du tenkt på filmen eller snakket om den etter kinobesøket?
- Hva har du i så fall snakket om?
- Hvilke episoder eller mennesker gjorde sterkest inntrykk på deg? Hvorfor?
- Beskriv hva du føler etter at du har sett filmen.
- Hva tror du at du kommer til å huske fra denne filmen om en måned, eller om et år?
- Hva ønsker du skal skje? Hva får du lyst til å gjøre?
- Hva mener du burde vært annerledes i Nord-Korea?
- Hvem har ansvar for å forsøke å endre forholdene i Nord-Korea?
- Hva kan du tenke deg at det kan være mulig for oss i Norge å gjøre?

Bilder av Kwan-li-so nr. 15, Yodok, er tilgjengelig i oversikten over Gulags i Nord-Korea laget av North Korean Economy Watch for Google Earth, se: www.nkeconwatch.com.

Del 2: Fagspesifikke gruppeoppgaver

Oppgavene er organisert etter emneord og fagområder, men mange emner kan knyttes til læringsmålene i flere fag.

Menneskerettighetene krenkes antakeligvis mer systematisk og i større omfang i Nord-Korea enn i noe annet land i verden. I dette oppgavesettet vil vi fokusere på hvordan disse krenkelsene påvirker både individene og samfunnet. Hver avdeling med spørsmål i oppgavesettet innledes derfor med å fokusere på et utvalg av menneskerettighetene som er spesielt relevante for bestemte temaer og fag.

Tema I: Menneskerettigheter

I filmen Yodok får vi høre en rekke fortellinger fra livet i Nord-Korea, og særlig om hvor umenneskelig folk behandles i politiske fangeleire.

- Hva synes du har vært mest rystende fra disse fortellingene?
- Finn noen eksempler fra filmen på hvordan samfunnet er organisert på i Nord-Korea som er spesielt tankevekkende.

Prøv å forklare med egne ord hvorfor du synes disse eksemplene er spesielt interessante.

- Kan du finne noen eksempler fra filmen som sier noe om hvordan man ser på enkeltmennesket i Nord-Korea?

Finn FNs Verdenserklæring om menneskets rettigheter på nettet, for eksempel på www.yodokfilm.com.

- Finn minst fem eksempler på menneskerettigheter som brytes i Nord-Korea.
- Kan du finne menneskerettigheter som synes ivaretatt i Nord-Korea?
- Prøv å sammenlikne ivaretakelsen av menneskerettighetene i Norge og Nord-Korea. Hva er likheter og hva er forskjeller?

Tema II: Individ og samfunn

Verdenserklæringen om menneskerettighetene sier mye om forholdet mellom individer, og mellom individ og samfunn. Finn FNs Verdenserklæring om menneskets rettigheter på nettet, for eksempel på www.yodokfilm.com.

- Hva slags forskjellsbehandling mellom individer er ikke akseptabel i følge verdenserklæringen? Se artikkel nr. 1, 2, 7, 10, 21, 23.
- Hvilke eksempler finner du i filmen på slik forskjellsbehandling i Nord-Korea?
- På hvilken måte krever verdenserklæringen at individene skal stå fritt i valget av hvordan de vil være tilknyttet ulike grupper i samfunnet? Se artikkel nr. 12, 13, 14, 15, 16, 18, 20, 21, 23.
- Finner du eksempler i filmen på at slik frihet mangler i Nord-Korea?

Den unge mannen som vi møter mot slutten av filmen forteller:

“Det som slo meg mest på flyplassen [i Sør-Korea] var at folk smilte. I Nord-Korea viste jeg aldri følelser med ansiktsuttrykket mitt. Her er alle glade og smilende. Det er helt utrolig...”

- Hva sier dette utsagnet om forholdet mellom vanlige mennesker i Nord-Korea?
- Hva kan være årsaken til at folk i Nord-Korea kontrollerer hvordan de fremstår utad på denne måten?

Tema III: Livssyn, religion og etikk

Det finnes flere punkter i Verdenserklæringen om menneskerettighetene som direkte eller indirekte angår religion og etikk. Finn FNs Verdenserklæring om menneskets rettigheter på nettet, for eksempel på www.yodokfilm.com.

- Hva sier menneskerettighetene om den enkeltes forhold til religion og livssyn? Se artikkel 2, 16, 18, 19, 20.

Verdenserklæringen om menneskets rettigheter bygger på et bestemt syn på mennesket som ikke alle nødvendigvis er enige i, se spesielt artikkel 1–5.

- Beskriv menneskesynet som kommer til uttrykk her.
- Finn eksempler i filmen på hvordan det menneskesynet som uttrykkes av myndighetene i Nord-Korea skiller seg fra menneskesynet som kommer til uttrykk i Verdenserklæringen om menneskerettighetene.

I filmen kommer det frem at kirken er et viktig møtested for flyktningene fra Nord-Korea som nå bor i Sør-Korea. I Nord-Korea blir alle lært opp til å forkaste religiøs tro, og all religionsutøvelse er streng begrenset og kontrollert. Samtidig hevder filmens fortellerstemme innledningsvis at propagandaen i Nord-Korea likner en obligatorisk religion.

- Kan du finne trekk ved det nordkoreanske samfunnet som underbygger denne påstanden til voice-over?
- Kan du tenke deg grunner til at flyktninger fra Nord-Korea søker mot kirken?

Den tidligere fangevokteren forteller om en episode hvor fangebarn på vei hjem fra skole i fangeleiren ble angrepet og drept av vakthunder, at hans første tanke var: «veltrente hunder!». Han forteller også at han selv plaget og mishandlet fangene ved ulike anledninger, uten at han da tenkte at det var galt å oppføre seg slik. Den tidligere smugleren forteller om hvordan mennesker som var ofre for sult kunne drepe andre for å skaffe seg mat. Den tidligere vitenskapsmannen forteller hvordan en sultende og dødssyk jente han hadde truffet ba om å bli flyttet til søppelplassen for ikke å bli liggende å råtne i gaten, til plage for andre mennesker.

- Hva sier disse historiene om hvordan omstendighetene kan påvirke vårt syn på oss selv og på andre mennesker?
- Hva sier disse historiene om hvordan omstendighetene kan påvirke vårt syn på hva som er rett og galt?
- Kan du tenke deg en forklaring på at den tidligere fangevokteren er velkommen blant de tidligere fangene, selv om de alle vet at han har plaget og mishandlet fanger på det groveste?
- Hva tenker du selv om at en tidligere vakt og tidligere fanger kan sitte og spøke sammen?

Tema IV: Makt og rettsystem

Verdenserklæringen om menneskerettighetene inneholder prinsipper som legger føringer for hvilke lover som bør gjelde, og for hvordan rettssystemet bør innrettes, i alle verdens land. Finn FNs Verdenserklæring om menneskets rettigheter på nettet, for eksempel på www.yodokfilm.com.

- Hvilke menneskerettigheter angår hvordan rettsvesenet bør innrettes? Se art nr. 6, 7, 8, 10, 11, 28, 29, 30.

I Nord-Korea regnes mistanke om at en forbrytelse er blitt begått ofte som god nok grunn til å straffe den mistenkte, "for sikkerhets skyld". "Skyld gjennom forbindelse" er et prinsipp som brukes ofte. Det vil si at man kan bli dømt som medskyldig for forbrytelser som familie, kolleger eller venner har begått. Det er påbudt for alle borgere å rapportere til myndighetene dersom de mistenker noen de kjenner for å ha gjort noe galt. Det er dessuten forbudt å begå selvmord i Nord-Korea, og familiene til de som begår selvmord kan bli strengt straffet.

- Hvordan skiller disse nordkoreanske rettsprinsippene seg fra norske?
- Hvilke prinsipper foretrekker du? Begrunn svaret ditt.

Det er vanlig at man kan få ganske ulik straff for en og samme forbrytelse, avhengig av om de politiske myndighetene for tiden mener at det er spesielt viktig å gjøre noe med denne typen forbrytelser. Det er vanlig å gi dødsstraff eller livsvarig opphold i fangeleir for mange slags forbrytelser.

- Hvordan skiller nordkoreansk rettspraksis seg fra norsk?
- Hvordan tror du folk flest påvirkes av at rettsvesenet fungerer på denne måten?

Tema V: Demokrati og politikk

Demokratiet har en viktig plass i Verdenserklæringen om menneskerettighetene. Finn FNs Verdenserklæring om menneskets rettigheter på nettet, for eksempel på www.yodokfilm.com.

- Hva sier menneskerettighetene om demokratiet? Se artikkel 18, 19, 20, 21, 29.

Statens oppgave i et hvert samfunn er å yte tjenester for befolkningen, men også å kontrollere at ulike grupper av befolkningen ikke misbruker sin makt i forhold til andre grupper. Lovene, administrasjonen i stat og kommune,

skatte-myndighetene, samt skoler, sykehus, politi, og en lang rekke tilsynsorganer bidrar til denne kontrollen av befolkningen.

- Finn eksempler i filmen på at Nord-Koreas myndigheter har måter å kontrollere innbyggerne på som ikke finnes i Norge.
- Kan du finne fordeler og ulemper ved at staten har stor makt til å kontrollere befolkningen?

Et demokratisk samfunn er bygd opp slik at de som styrer er folkets representanter, og forventes å styre på vegne av folket. Grunnloven, rettssystemet, pressen, interesseorganisasjoner, partiorganisasjoner og demokratiske valg bidrar på hver sin måte til å kontrollere at myndighetene ikke misbruker sin makt.

- Finn eksempler i filmen på at slike systemer for kontroll av myndighetenes maktbruk mangler i Nord-Korea.
- Kan du finne både fordeler og mulige ulemper ved å ha systemer som begrenser myndighetenes makt?

Tema VI: Ytringsfrihet og media

Ytringsfriheten står sentralt i menneskerettighetene. Finn FNs Verdenserklæring om menneskets rettigheter på nettet, for eksempel på www.yodofilm.com.

- Hvilke menneskerettigheter sier noe om retten til å ytre seg? Se artikkel 18, 19, 20, 21, 27.

Mannen i filmen som sender luftballonger til Nord-Korea forteller: "Folket lever i total isolasjon, avskåret fra all informasjon. Den eneste måten å fortelle dem om omverdenen på, er å bruke ballonger. 80 prosent av de som har flyktet hit, oppdaget sannheten og flyktet takket være ballongene. I Nord-Korea fins det nesten ikke medier, så løpesedlene spres raskt."

- Hvordan tror du det påvirker Nord-Korea at staten kontrollerer de ulike mediene og ikke tillater at folk henter informasjon fra ulike kilder?
- Hva sier det om situasjonen i Nord-Korea at informasjonsformidlingen som foregår ved hjelp av ballonger kan ha så stor betydning?
- Hvorfor tror du myndighetene i Sør-Korea ønsker å hindre at det sendes ut ballonger?
- Er det etter din mening riktig eller galt av Sør-Koreas myndigheter å forsøke å begrense utsendelsen av ballonger?

En kvinne i filmen forteller: "Folk ble sendt [i fangeleir] for alle mulige forbrytelser. En mann hadde sagt at Kim Il Sung hadde en kul i nakken. En annen hadde knust en gipsstatue av Kim Il Sung. En tredje hadde lagt en avis med bilde av Kim Il Sung på gulvet. Selv her i Sør-Korea er jeg redd for å snakke om Kim Jong IIs familie. Derfor vil jeg ikke si mer." I Norge er folk blitt dømt til fengsel for å kaste bløtkake mot politikere, og mange politikere blir trakassert og truet.

- Hvor synes du grensen skal gå for hva slags ytringer man kan ha lov til å rette mot politikere og andre offentlige personer?
- Kan du forklare hvorfor du mener grensen bør gå akkurat der?

Selv om de fleste er enige i at media spiller en viktig rolle i demokratiske samfunn, er det også mange som har pekt på at media kan være til skade for demokratiet.

- Kan du finne eksempler på trekk ved media i Norge som både styrker og svekker demokratiet? Forklar hvorfor du mener trekkene du peker på styrker eller svekker demokratiet.
- Hva tenker du om at konsentrasjonsleirene i Nord-Korea og andre overgrep i dette landet nesten aldri nevnes i media, mens det f.eks. gis mye plass til detaljer i privatlivet til kjendiser?
- Hvorfor tror du det er slik?

Tema VII: Sammensatte tekster i den politiske offentlighet

- Beskriv de viktigste forskjellene mellom de mediene og genrene som tas i bruk for å belyse forholdene i Nord-Korea i filmen Yodok, inkludert filmen selv.
- Hvorfor tror du de ulike aktørene i og bak filmen har valgt å bruke de mediene og genrene de bruker? Hvilke fordeler og ulemper har de ulike mediene og genrene som er tatt i bruk, dersom målet er å nå flest mulig med et mest mulig overbevisende budskap?
- Kan du finne eksempler fra historien på at fremstillinger i medier som film, teater eller i andre medier rettet mot det alminnelige publikum har påvirket en politisk situasjon?
- Hvordan opplever du selv utdragene filmen viser fra musikalen?
- Hva tenker du om at en musikal brukes til å formidle så grusomme historier?
- Forekommer det opplysninger i filmen som fremstår som lite troverdige?
- I hvilken grad er dette opplysninger som kan etterprøves ved å gå til andre kilder?
- Hva er grunnen til at det kan være vanskelig å etterprøve en del av opplysningene i filmen?
- Hvilke medier og genre kan vi som vanlige borgere i Norge ta i bruk dersom vi ønsker å bidra til arbeidet for bedre ivaretagelse av menneskerettighetene i Nord-Korea?
- Hvilke muligheter og begrensninger ser du i disse mediene og genrene, dersom målet er å påvirke aktører med reell innflytelse på eller i Nord-Korea?

Del 3: Bruk ytringsfrheten!

Forslag til elevarbeid til innlevering og publisering:

Oppgave I

- Yodok forteller om grusomme opplevelser gjennom en musikal. Bruk følelsene dere får av filmen kreativt: Lag en sang, et bilde, en tekst, en film, et banner eller et hvilket som helst annet kreativt uttrykk. Se på filmens nettside for inspirasjon.
- Send det dere har laget på mail til bidra@yodokfilm.com, så blir det publisert på filmens nettside.
- Inspirer andre ved å sende det dere har laget til din lokale avis eller et annen massemedium du kjenner til. Eventuelt kan dere publisere det på andre nettsider?

Oppgave II

- Skriv et brev til de du mener kan gjøre noe for de som sitter i leirene, f. eks. til Utenriksdepartementet. Si fra om hva du mener. Still konkrete spørsmål. Sjekk ut filmens nettside for inspirasjon.
- Send en kopi av brevet til bidra@yodokfilm.com. Da blir det publisert på filmens nettside. Raftostiftelsen vil holde oversikt over hvor mange som har skrevet brev, og rapportere på nettsidene om myndighetenes oppfølging av brevene.

Oppgave III

- Hva har du lært mens du arbeidet med dette? Kan andre dra nytte av jobben du har gjort? Skriv en tekst og send den til bidra@yodokfilm.com. Da blir teksten publisert slik at andre kan lese den.

Denne studieguiden er et samarbeidsprosjekt mellom:

Raftostiftelsen, som har hatt fokus på Nord-Korea siden 2000, da Kim Dae-Jung fikk Raftoprisen. Raftostiftelsen initierte arbeidet med filmen Yodok for å kunne nå ut med informasjon om de grove bruddene på menneskerettighetene i Nord-Korea. Se www.rafto.no

FN-sambandet, som jobber med å styrke kunnskapen om menneskerettighetene i den norske skolen. De har spesielle prosjekter knyttet til FN-dagen 24. oktober. Se www.fn.no.

Piraya Film, som er et uavhengig produksjonsselskap som produserer kreative dokumentarfilmer for kino, fjernsyn og festivaldistribusjon over hele verden. Piraya Film har de siste årene arbeidet målrettet for å belyse menneskerettighetssituasjonen under totalitære og autoritære regimer som Nord-Korea, Hviterussland og Kina (Xinjiang). Under svært van-skelige og til dels svært farlige forhold har selskapet lyktes i å levere de prisvinnende filmene Yodok, Belarusian Waltz og On a Tighrope. Les mer på www.piraya.no.

Fakta om filmen:

Tittel:	Yodok
Regissør:	Andrzej Fidyk
Produsent:	Torstein Grude for Piraya Film as
Spilletid:	83 minutter
Produksjonsår:	2008/2009
Produksjonsland:	Norge
Språk:	Engelsk og koreansk tale, Norske undertekster
Klassetrinn:	9. og 10. trinn i ungdomsskolen, Alle trinn i den videregående skolen
Distribusjon:	Kudos Family
Sensur:	11 år. Egnethet: Ungdom/voksne
Mer info:	www.yodokfilm.com